

Voor de wind!

Hoe je de handen op elkaar
krijgt voor windenergie

voor
burgers
en beleids-
makers

Inhoudsopgave

Voorwoord van directeur Nelke Manders	3
Leeswijzer	5
Hoofdstuk 1: Hoe krijg je draagvlak voor windenergie?	6
Wat is draagvlak?	6
Hoeveel draagvlak is er voor windenergie?	6
En hoe groot is het verzet eigenlijk?	7
Hoe organiseer je draagvlak voor windenergie?	7
Succesverhalen: windprojecten die gedragen worden	8
Hoofdstuk 2: Hoe ga je aan de slag als burgerinitiatief?	10
Een voorbeeld: burgerwindcoöperatie Geldermalsen-Neerijnen	11
Aandachtspunten voor startende burgerinitiatieven	12
Tips voor burgerinitiatieven die aan de slag willen met een eigen windpark	14
Een voorbeeld: de rol van grondeigenaren in Ochten	16
Hoofdstuk 3: Hoe communiceer je over windenergie?	18
Aandachtspunten voor communicatie	18
Hoofdstuk 4: Tips voor gemeenten en provincies	26
Omarm het lokale windinitiatief!	26
Een voorbeeld : top down versus bottom up in Barendrecht	27
Twee voorbeelden: hoe je als overheid steun kan verlenen aan een burgerinitiatief	28
Voorbeeld: problemen in de Stadsregio Rotterdam	29
Bijlage 1: Zeven tips voor een positieve windbijeenkomst	30
Bijlage 2: Begrippenlijst	32
Bijlage 3: Adressen voor meer informatie	33
Colofon	34

De Nationale Postcode Loterij steunt met de helft van haar inkomsten organisaties die zich inzetten voor een groene en rechtvaardige wereld. Zo ontvangt Milieudefensie jaarlijks een bijdrage.

Voor Project A15 stelt de Postcode Loterij 4,5 miljoen beschikbaar. Zij vindt het belangrijk om dit project te steunen omdat het duurzame energie en rijden op duurzame stroom een grote impuls geeft. Het project versnelt de acceptatie en introductie van elektrische auto's en vergroot de publieke en politieke betrokkenheid bij de ontwikkeling van windenergie en andere schone energievormen langs (snel)wegen.

Project A15 is een initiatief van Milieudefensie en Natuur & Milieu.

Wist u dat windprojecten waarin burgers participeren een veel grotere kans van slagen hebben? Deze projecten verlopen veel positiever en soepeler dan windprojecten waar geen burgers bij betrokken zijn. Als mensen kunnen meedoen en meebeslissen smelt de weerstand tegen windmolens weg. En dat is maar goed ook want windenergie is hard nodig voor een snelle transitie naar duurzame energie.

Burgers willen graag zelf aan de slag met duurzame energie. Dat zie je aan de honderden duurzame burgerinitiatieven die de afgelopen jaren in Nederland zijn ontstaan. Mensen zijn in straten, buurten, dorpen en steden collectief bezig met energiebesparing, zonneprojecten én windenergie.

wordt zij onafhankelijk van andere landen geproduceerd en draagt zij niet bij aan klimaatverandering. Windmolens zijn daarom onmisbaar voor de overgang naar een duurzame energievoorziening!

Niet iedereen is enthousiast over windenergie. Op verschillende plekken in Nederland ontstaat weerstand tegen windprojecten. Hierdoor gaat de ontwikkeling van windenergie traag en moeizaam. En dat is gezien de grootte van de klimaatproblematiek uiteraard onwenselijk.

Wij hebben de ervaring dat windprojecten waarin burgers participeren makkelijker van de grond komen. Burgers kunnen dus een significante rol spelen in de energietransitie. Duitsland geeft hierin een geweldig voorbeeld. Daar is bijna de helft van alle duurzame energieprojecten in handen van burgers.

Verandering van 'onderaf'

Milieudefensie brengt met Project A15 (zie volgende bladzijde) de energietransitie in versnelling. Met lokale burgerinitiatieven stimuleren we dat mensen hun eigen windenergie opwekken. De verandering komt van 'onderaf'. Door mee te beslissen en mee te delen in de opbrengst ontstaat draagvlak voor windenergie!

In deze uitgave worden alle geleerde lessen gedeeld zodat iedereen aan de slag kan met windenergie. We richten ons voornamelijk op burgers maar ook bestuurders en beleidsmakers bij gemeenten en provincies kunnen er hun voordeel mee doen. In hoofdstuk 4 richten we ons specifiek op deze tweede groep.

Samen op naar een duurzame toekomst!

Met hartelijke groet,

*Nelke Manders,
directeur a.i. Milieudefensie*

De overheid neemt helaas geen voortrekkersrol. In Nederland komt 94% van alle energie van kolen en gas of wordt nucleair opgewekt. Slechts 6% komt van hernieuwbare bronnen. Op de klimaatranglijst van Europa staat Nederland bijna onderaan. Het doel van 14% duurzame energie in 2020 en 16% in 2023 lijken we niet eens te halen. Daarentegen raken steeds meer burgers ervan overtuigd dat ingrijpende maatregelen nodig zijn om verdere klimaatverandering te voorkomen. Zij gaan niet bij de pakken neerzitten maar ondernemen zelf actie om te besparen en/of duurzame energie op te wekken.

Van alle hernieuwbare energiebronnen is windenergie op dit moment de meest efficiënte. Eén windmolen levert stroom aan circa 1700 huishoudens. Ter vergelijking: één windmolen levert net zoveel energie als twaalf voetbalvelden met zonnepanelen. Daarnaast is windenergie schoon,

Over Project A15

Van juni 2012 tot eind 2015 zetten Milieudefensie en Natuur & Milieu zich in voor het Project A15. Het doel van het project was om de A15, de drukke verkeersader tussen Rotterdam en Arnhem/Nijmegen, te transformeren tot een duurzame snelweg. Hoe? Door de hele keten van mobiliteit – van het opwekken van energie tot het gebruik ervan – te verduurzamen: met windparken en zonnepanelen in de regio die schone stroom opwekken voor het rijden in elektrische auto's die mensen met elkaar delen.

Binnen dit kader maakte Milieudefensie zich hard voor windenergie. In Lansingerland, Barendrecht, Dordrecht, Geldermalsen, Neerijnen, Ochten en Nijmegen zocht zij contact met betrokken mensen en al bestaande groepen om zich gezamenlijk in te zetten om windenergieprojecten succesvol van de grond te krijgen. Hieronder volgt een korte opsomming van het resultaat.

- In **Lansingerland** werkt een groep bewoners, samen met De Windvogel, aan de windplannen in de gemeente. Zij is druk bezig om een lokale burgerwindcoöperatie op te zetten.
- In **Barendrecht** vond het duurzame energie-initiatief BEE een nieuwe locatie voor een windpark. De gemeente en de provincie bekijken of op deze locatie een windpark met burgerparticipatie ontwikkeld kan worden.
- Drechtse Wind in **Dordrecht** doet er alles aan om de gemeente aan te zetten tot snelle actie zodat ze eindelijk aan de slag kunnen met een burgerwindpark.

- De gemeenten **Geldermalsen** en **Neerijnen** gaven groen licht voor de start van het project Betuwewind. Burgerwindcoöperatie Geldermalsen-Neerijnen gaat 25% van het park ontwikkelen, de rest wordt door andere projectontwikkelaars geregeld.
- De plannen voor burgerparticipatie bij een nieuw windpark bij het dorp **Ochten** vindt de gemeente zo interessant dat ze overwegen om hun beleid aan te passen om dit toch mogelijk te maken. Bewoners werken ondertussen hard aan het opzetten van een burgerwindcoöperatie om de samenwerking vorm te geven.
- Burgerwindcoöperatie Windpower **Nijmegen** heeft alle procedures succesvol doorlopen en kan begin 2016 beginnen met het bouwen van vier windmolens langs de A15 bij Nijmegen.

Hoe krijg je de handen op elkaar voor windenergie? De afgelopen drie jaar heeft Milieudefensie hier veel ervaring mee opgedaan bij Project A15. Hierbij was de inzet om op lokaal niveau draagvlak te realiseren voor windprojecten. In deze uitgave delen we onze geleerde lessen. Zo kunnen andere initiatiefnemers met een voor-sprong starten.

Lees in **hoofdstuk 1** hoe groot het draagvlak voor windenergie is. En hoe groot is het verzet eigenlijk? Hoe bouw je draagvlak op? Een aantal succesverhalen illustreert dat het opzetten van windprojecten mét burgerparticipatie voor veel draagvlak zorgt.

In **hoofdstuk 2** wordt omschreven wat burgerinitiatieven zijn en hoe zij een positieve bijdrage kunnen leveren aan windprojecten. Daarnaast geven we tips voor startende burgerinitiatieven die met windenergie aan de slag gaan.

In **hoofdstuk 3** komt de communicatie aan bod. Hoe communiceer je het beste over windenergie? Hoe spreek je mensen aan en wat vertel je ze? Je vindt hier veel communicatietips die zorgen voor draagvlak voor je windproject.

Hoofdstuk 4 gaat in op de rol van gemeenten en provincies en hoe zij lokaal draagvlak voor windprojecten kunnen versterken.

In de **drie bijlagen** vind je zeven tips voor een geslaagde informatieavond, een begrippenlijst van woorden die uitleg behoeven (deze woorden zijn in de tekst onderstreept) en adressen van organisaties die je verder kunnen helpen.

We kunnen in dit rapport geen antwoord geven op alle vragen die er leven rond het opzetten van windprojecten. Daar zijn de omstandigheden te complex en divers voor. We hopen je wel op weg te helpen met het creëren van draagvlak en het proces daardoor te vergemakkelijken. Achterin staat een lijst met adressen en websites waar je terecht kunt voor verdere vragen.

Liesje Harteveld en Lex Arkesteijn

hoofdstuk

1

Hoe krijg je draagvlak voor windenergie?

In de media wordt de weerstand tegen windenergie breed uitgemeten. Is deze tegenstand echt zo groot? Kun je weerstand voor zijn? En hoe bouw je draagvlak op? In dit hoofdstuk beantwoorden we deze vragen en vertellen we een aantal succesverhalen.

Wat is draagvlak?

Draagvlak is de ondersteuning van de gemeenschap voor een bepaald plan. Hoe groter die ondersteuning is, hoe groter het draagvlak. Het is een term die je tegenwoordig vaak hoort bij allerlei nieuwe ontwikkelingen in de samenleving, maar ook bij bedrijven en organisaties. Mensen lijken tegenwoordig minder geneigd om beslissingen van hogerhand zomaar te accepteren. Ze willen meepraten en van tevoren over een nieuwe ontwikkeling nadenken. Denk aan daklozenopvang in een wijk of een nieuwe koers of fusie van een organisatie.

Ook bij het plaatsen van windmolens willen mensen meepraten. Je hoort vaak dat er eerst draagvlak moet zijn onder de bevolking, anders beginnen gemeenten er niet aan.

Betekent draagvlak dat de meerderheid van de bewoners het eens moeten zijn met een ontwikkeling? Of een groot deel en hoe groot is dat deel dan? Een exacte definitie van draagvlak is lastig te geven.

Hoeveel draagvlak is er voor windenergie?

Wanneer je naar de cijfers kijkt over hoe mensen in het algemeen denken over windenergie, dan zie je dat 84% het een prima ontwikkeling vindt. De exacte cijfers hangen echter wel af van wie je het vraagt, waar de windmolens komen te staan en in welke regio in Nederland je het vraagt – in Oost-Groningen zijn mensen het meest negatief en in Limburg het meest positief. Jongeren zijn positiever (87%) over windenergie dan ouderen (77%). Het draagvlak voor windenergie is groter naarmate de afstand tot de dichtstbijzijnde windmolen groter is. Wanneer de eerste windmolen op meer dan 500 meter afstand van de woning staat is het draagvlak voor windenergie 81% en hoger. Indien de afstand minder dan 500 meter is, dan daalt het draagvlak naar 67%.

Bron: I&O Research

En hoe groot is het verzet eigenlijk?

Slechts een kleine groep van circa 15% van de mensen vindt windenergie echt een slecht idee. Zij willen geen windmolens in hun achtertuin, maar ook niet ergens anders op de wereld. Dit zijn vaak de mensen die in verzet komen wanneer er ergens windmolens gepland zijn. De grote groep mensen die het wel een goed idee vindt hoor je niet, zij zijn het er immers al mee eens.

Het verzet neemt toe als je mensen overvalt met een windproject waar ze nauwelijks nog invloed op kunnen uitoefenen. Als de tegenstanders zich organiseren zullen zij hun mening niet onder stoelen of banken steken. Wanneer deze groep de eerste is die in het openbaar communiceert over het windplan, dan beïnvloedt zij de stemming. Andere bewoners hebben nog niet nagedacht over het idee van een windpark, weten ook niet zo veel over windenergie, en worden nu geconfronteerd met informatie over alle nadelen. Zo sta je als gemeente of ontwikkelaar meteen op een achterstand die maar heel moeilijk is in te halen.

Hoe organiseer je draagvlak voor windenergie?

Wij hebben gemerkt dat je draagvlak kunt vergroten door bewoners een belangrijke, actieve rol te geven en door op tijd, positief en transparant over je windplannen te communiceren. Onze aanpak zorgt ervoor dat je (sterke) weerstand vóór bent. Hiervoor kun je een aantal dingen doen die we in dit rapport beschrijven.

Het organiseren van draagvlak kan beter!

Dat het ontwikkelen van draagvlak beter kan, noteerde het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) in 2013 in de uitgave Windenergie – Argumenten in vijf stellingen.

‘De eerste les is’, aldus pagina 16, ‘dat ruimtelijke inpassingsprocessen bij het ontwikkelen van windparken zinvoller kunnen worden ingericht, door mensen echt te betrekken. Veel participatieprocessen zijn in feite een farce, waarbij plannen al lang beklonken zijn. De participatie wordt dan ingevuld als ‘draagvlak ophalen’.

Dat kan anders, aldus het PBL. ‘Omwonenden weten natuurlijk heel goed waar die turbines het beste kunnen staan vanuit landschappelijk oogpunt.’ Laat omwonenden meewerken aan het plan, geef ze de kans argumenten naar voren te brengen. Als de groep dan anders beslist, slikken dissidenten hun bezwaren eerder in, stellen ze.

Bron: downtoearthmagazine.nl/windmolens-tegenstand-draagvlak

Een kwestie van maatwerk

Ieder windproject is anders, dat betekent dat voor elk project maatwerk vereist is. In het landelijk gebied spelen andere belangen dan in een sterk verstedelijkt gebied. De exacte verschillen kunnen wij niet precies benoemen, maar iedereen die op lokaal niveau aan de slag gaat met een windproject doet er goed aan zich in de lokale situatie te verdiepen en te kijken op welke manier het windproject het beste aan kan sluiten bij de lokale situatie.

Arthur Vermeulen, directeur Windenergie bij Raedthuys

In Oss begon Raedthuys met een meer persoonlijke benadering van omwonenden door het houden van keukentafelgesprekken. Er is nog geen politiek besluit genomen omdat zij wacht op feedback vanuit de omgeving. Die persoonlijke aanpak helpt om de kou uit de lucht te halen. Dat merkten we tijdens de informatieavonden die volgden op een reeks keukentafelgesprekken. De slaagkans van een project wordt groter als je mensen op tijd en persoonlijk betreft.

Succesverhalen: windprojecten die gedragen worden

Windprojecten waar burgers een belangrijke rol krijgen in de ontwikkeling blijken succesvol. Bij onderstaande projecten zie je dat mensen wél windmolens in de buurt willen.

• Dorpsmolens in Friesland

Als je het hebt over draagvlak voor windmolens dan komen al snel de succesverhalen van de Friese dorpsmolens naar voren. Deze molens zijn in de jaren '90 neergezet door coöperaties van dorpsbewoners die zelf aan de slag wilden met duurzame energie. 'Geen kernenergie of kolen, neem 'n molen!', was hun motto. Er was geen weerstand tegen de windmolens.

Een deel van de opbrengst van de dorpsmolens wordt gebruikt om stimuleringsbijdragen te leveren aan projecten met leefbaarheids-, duurzame, sociale en/of culturele doelstellingen. Denk aan instrumenten voor het muziekkorps, een bijdrage voor het dorpszwembad, subsidie voor zonnepanelen op basisscholen, enzovoort. De hele dorpsgemeenschap profiteert op deze manier van de dorpsmolens. De opbrengsten worden ondergebracht bij een stichting

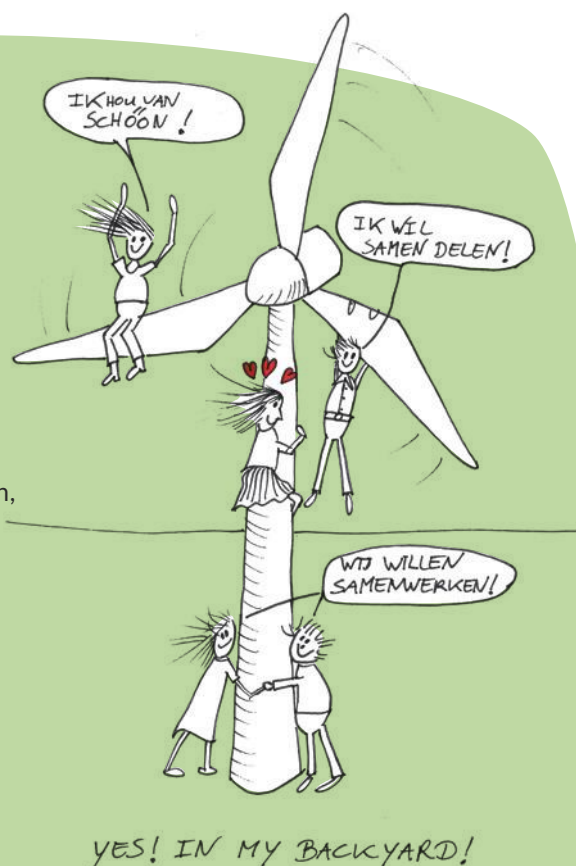
die bepaalt welke projecten een bijdrage krijgen. Dorpsbewoners met projecten kunnen zich hiervoor inschrijven.

Sommige dorpsmolenverenigingen zijn nu aan het onderzoeken of ze de huidige molen kunnen vervangen door een grotere. En er zijn verschillende andere dorpen in Friesland die ook graag een dorpsmolen willen.

Voorwaarden voor draagvlak

Draagvlak ontstaat als er aan onderstaande voorwaarden wordt voldaan:

- Zorg voor het vroegtijdig betrekken van burgers in het proces, liefst vóórdat belangrijke aspecten als locatie, situering, hoeveelheid, participatiemogelijkheden, compensatieregelingen, enzovoort al vastliggen. Borg de mogelijkheid voor burgers om daadwerkelijk iets bij te dragen.
- Zorg ervoor dat het proces open en transparant is en eerlijk verloopt. Het is namelijk van essentieel belang dat de bewoners vertrouwen hebben in het project en de initiatiefnemers. Heldere en open communicatie is daarbij een voorwaarde.
- Zorg voor mogelijkheden voor participatie in de opbrengst.
- Zet in op maatwerk en een slimme strategie.

• Windpark Nijmegen-Betuwe

De locatie van windpark Nijmegen-Betuwe ligt al jaren vast in gemeentelijk en provinciaal beleid. Om verschillende redenen duurt het echter lang voordat er concreet een windpark ontwikkeld kan worden.

Toen Eneco zich in oktober 2012 terugtrok als beoogd exploitant, greep de Gelderse Natuurzen Milieufederatie haar kans om een plan in te dienen met burgerparticipatie als basis. Zij ging samen met een projectontwikkelaar aan de slag met het opstellen van een windplan en het oprichten van een burgerwindcoöperatie. Ze werkten samen aan burgerparticipatie, financiering en de projectontwikkeling van het windpark.

De samenwerkende partijen besteden veel tijd aan lokale communicatie over het windproject. Ze bezoeken dorpsverenigingen en buurthuizen. Over het algemeen kan het project op veel draagvlak rekenen.

Alleen vanuit een klein dorp in de buurt van het windpark ontstond enige weerstand. Slechts twee raadsleden stemden tegen het bestemmingsplan. De bouw van de windmolens start begin 2016.

• Deventer: Windpark Kloosterlanden

Windpark Kloosterlanden in Deventer is voor 25% in eigendom van de lokale duurzame energiecoöperatie Deventer Energie. Voor de ontwikkeling van het windpark stelde de gemeente als voorwaarde dat deze coöperatie mede-eigenaar werd.

Projectontwikkelaar Raedthuys en de energiecoöperatie werkten samen het windpark te realiseren. En dat is bijzonder. Het was voor het eerst dat een commerciële ontwikkelaar samenwerkte met een lokale coöperatie en dat ze gezamenlijk eigenaar werden van een windpark. Deventer Energie kreeg het benodigde eigen vermogen bij elkaar door een *crowdfundings*-actie op touw te zetten. De lokale pers pikte dit op en binnen een half jaar was het benodigde bedrag binnen. Deelnemers krijgen rendement op hun investering en een deel van de winst is voor de coöperatie.

Voor Raedthuys bracht de samenwerking voordeel omdat ze van het netwerk van de coöperatie gebruik konden maken. Contacten met gemeenten en andere belanghebbenden verliepen daardoor goed. Arthur Vermeulen, directeur Windenergie van Raedthuys: "Door met Deventer Energie samen te werken konden we de *hearts and minds* van de bewoners winnen." Deze manier van werken wordt inmiddels 'Het Deventer model' genoemd.

Bron: Hier Opgewekt

Een groep enthousiaste 'windhelden' van Windpower Nijmegen.

hoofdstuk

2

Hoe ga je aan de slag als burgerinitiatief?

Je bent een betrokken burger en je wilt dat er windenergie wordt opgewekt in jouw gemeente. Hoe pak je dat aan? Een logische stap is om medestanders te vinden en samen de eerste stappen te zetten. Voordat je het weet kun je jouw initiatief een burgerinitiatief noemen!

Eigen initiatief

Een lokaal burgerinitiatief ontstaat wanneer een groep bewoners op eigen initiatief aan de slag gaat met een bepaald thema. Vaak zijn het maatschappelijke thema's. Ze willen zelf iets opzetten vanuit een bepaalde overtuiging of uit enthousiasme. Meestal met het doel om iets in de straat, buurt of woonplaats te verbeteren. Wij hebben het in dit rapport uiteraard over lokale duurzame initiatieven gericht op windenergie.

Denk bijvoorbeeld aan een burgerinitiatief dat:

- actief wil meepraten over de locatie, omvang en situering van het windpark en de windmolens,
- een goede participatieregeling wil bedingen en/of het beheer van een gebiedsfonds van een windpark op zich wil nemen,
- als burgerwindcoöperatie een deel van een gepland park wil mee-ontwikkelen of overnemen, of
- als burgerwindcoöperatie een geheel eigen windpark wil ontwikkelen.

Tijdens Project A15 merkten wij dat de laatste twee opties het populairst zijn onder burgers en bestuurders. De zes groepen met wie wij samenwerkten, streven naar mede-eigenaarschap of volledig eigenaarschap van een windpark. Dit werkt positief voor lokaal draagvlak omdat het dan een project van en voor de bewoners wordt. Als deze mogelijkheid er niet is, dan helpen ook de bovenste twee opties voor het versterken van draagvlak en het soepel laten verlopen van het proces rondom een windpark.

Een voorbeeld: burgerwindcoöperatie Geldermalsen-Neerijnen

Vanuit Project A15 benaderden we het lokale duurzame energie initiatief 11duurzaam in Geldermalsen. We maakten ze enthousiast om zich in zetten voor burgerparticipatie rond de flinke windplannen bij zowel het knooppunt Deil als bij het afvalverwerkingsbedrijf AVRI. Ze gingen daarmee voortvarend aan de slag.

Burgerparticipatie is een belangrijk onderdeel van de windvisie van de betrokken gemeenten Geldermalsen en Neerijnen. Om dit zo goed mogelijk in te kunnen vullen, zocht 11duurzaam samenwerking met het regionale duurzame initiatief Dirk III.

Samen richtten zij de burgerwindcoöperatie Geldermalsen-Neerijnen op die een ontwikkelbelang in beide parken verwierf van 25%.

Iedereen die lid wordt van de coöperatie wordt mede-eigenaar van beide parken en krijgt een stem in de ontwikkeling en exploitatie. De rest van het windplan wordt geregeld door verschillende projectontwikkelaars onder de naam Betuwewind.

De coöperatie heeft de verantwoordelijkheid voor de communicatie met de omgeving tijdens het ontwikkelproces. Omdat de leden van de coöperatie uit de buurt komen en zij met de opbrengst van het windpark meerwaarde willen creëren voor het gebied, wekken zij het vertrouwen van de bewoners.

Er is maar liefst anderhalf jaar gepraat over de overeenkomst tussen de commerciële ontwikkelaars en de burgerwindcoöperatie! Het resultaat is nog niet eerder vertoond in Nederland: een ontwikkelaarsaandeel van 25% voor een burgerorganisatie in zo'n groot commercieel windpark. Het totale park gaat ongeveer 40 megawatt stroom opwekken, dat zijn ongeveer 13 windmolens. Daarvan wil de coöperatie 4-5 windmolens bouwen en exploiteren.

De burgerwindcoöperatie biedt straks verschillende participatiemogelijkheden aan burgers en bedrijven: aandelen in de ontwikkeling en exploitatie en een aantrekkelijke stroomprijs. Een deel van de inkomsten van het windpark wordt in een gebiedsfonds voor duurzame initiatieven gestort. Staatsbosbeheer, één van de grondeigenaren, gaat de inkomsten gebruiken voor kwaliteitsverbetering in de natuur, recreatie en cultuurhistorische waarden in het gebied. Zo ontstaat meervoudige waardecreatie voor de Betuwe.

Bronnen: www.betuwewind.nl en www.royalhaskoningdhv.com/nl-nl/blog/urban/door-samenwerking-naar-draagvlak-voor-windmolenpark/4441

Ronald Hetem, Drechtse Wind

Een tip uit eigen ervaring is pieken op het juiste moment. Toen Drechtse Wind drie jaar geleden begon, hebben we flink hoog van de toren geblazen. Het proces duurde echter vreselijk lang. Mensen haakten af. Probeer het eerst met een beperkte club enthousiaste mensen. En frustreer mensen niet door ze er te vroeg bij te betrekken, zeker als je nog niets kan bieden. Voor Drechtse Wind moet het piekmoment nog komen. Als de structuurvisie goed uitpakt, wil de coöperatie *full speed* gaan: mensen bij elkaar krijgen, laten instappen en volop laten meedoen.

Aandachtspunten voor startende burgerinitiatieven

Veel burgerinitiatieven beginnen met een klein groepje enthousiaste mensen. De groep zit vol idealen en heeft een prachtige droom van een eigen windpark dat winst oplevert voor een bloeiende coöperatie en de hele streek er omheen.

Die droom is prachtig en we willen iedereen die overweegt om een windpark of -windmolen te ontwikkelen vooral stimuleren om het plan door te zetten. Het vereist echter wel een flinke portie doorzettingsvermogen en organisatiekracht om de droom uit te laten komen.

Het ontwikkelen van een windpark is voor professionele projectontwikkelaars een fulltime baan. Dat zegt iets over de tijdsinvestering die het kost – minimaal vijf jaar – en de complexiteit op het gebied van ruimtelijke ordening en vergunningverlening. Bovendien zijn er miljoenen mee gemoeid. Hieronder geven we een aantal tips hoe je jouw windplan tot een succes kunt maken.

• Begin klein

Je kunt het beste starten met een kleine groep mensen die ambitieus is, minimaal enige kennis van zaken heeft en tijd en energie genoeg heeft om door te zetten.

Zowel Drechtse Wind, Geldermalsen-Neerijnen als Windpower Nijmegen zijn gestart met een kleine groep mensen. Ze hebben niet direct ingezet op het werven van heel veel leden omdat er in het begin nog teveel onzekerheden zijn. Je weet nog niet of je project doorgaat, dus je hebt ook nog niet zoveel aan een grote organisatie. Het kost teveel tijd en energie om dat draaiende en warm te houden. Je moet je eerst concentreren op de beste kansen voor succes van je project.

• Betrek sleutelfiguren

Sleutelfiguren zijn die mensen in een gemeenschap die een bepaalde autoriteit of misschien wel legitimiteit hebben en daardoor als betrouwbaar te boek staan. Ze zijn (informeel) leider binnen een gemeenschap of groep. Het zijn die personen waar alles zo'n beetje omheen lijkt te draaien. Wanneer deze persoon met een nieuw idee aankomt, dan 'moet' het wel goed zijn. Het zijn vaak mensen die maatschappelijk actief zijn, als voorzitter van lokale verenigingen of als redacteur van een plaatselijke krant. Het is belangrijk om hen aan je te binden. Deze mensen zijn vaak de spin in het maatschappelijke web. Ze hebben veel contacten en door hun status kunnen ze andere mensen gemakkelijk ergens van overtuigen.

Wanneer je op zoek gaat naar de sleutelfiguren in je gemeenschap, dan vind je ze vaak via via. De ambtenaar die over duurzame energie gaat, weet wellicht bij wie je zijn moet. Je kunt navraag doen bij de Natuur en Miliefederatie of de voorzitter van de ondernemersvereniging. Meestal kom je al snel bij de juiste persoon terecht. Dan is het vervolgens van belang dat jij een goed verhaal hebt waar deze persoon of personen zich aan willen verbinden (zie hoofdstuk 3).

• Vergroot je achterban als de tijd rijp is

Zodra je weet dat je plan doorgaat, kun je inzetten op het vergroten van je achterban. Een informatieavond is een manier om in één keer veel mensen te bereiken en te informeren. Het is praktisch, maar ook afstandelijk. Om mensen echt te binden aan je initiatief, heb je vertrouwen nodig en moet je een band

Siward Zomer,
voorzitter van
De Windvogel

“Wat echt essentieel is, is dat de oprichters eerst goed bedenken waarom ze willen doen wat ze gaan doen. En dat ze dit verhaal gepassioneerd en helder aan hun burens kunnen uitleggen, zodat die mee gaan vibreren.”

smeden. Hiervoor zijn persoonlijke gesprekken het beste middel.

Mensen in huiselijke sfeer, aan de keukentafel, vertellen over je project, blijkt goed te werken om je achterban te vergroten en te versterken. Zoek deze mensen eerst in eigen kring. Je kent vast wel een aantal mensen die jouw project ondersteunen. Lees hierover meer in hoofdstuk 3.

• Maak een heldere taakverdeling

Het is belangrijk om je taken en verantwoordelijkheden goed te verdelen. Mensen die vrijwilligerswerk doen besteden hier gemiddeld 1-4 uur per week aan en gemiddeld 18 uur per maand. Wanneer je mensen wilt werven die zich actief gaan inzetten voor je initiatief, houd daar dan rekening mee.

(bron: Movisie)

Zorg voor een overzichtelijke taak. Een bepaalde periode afspreken waarbinnen iemand verantwoordelijk is voor een bepaalde taak kan mensen ook over de streep trekken. Spreek bijvoorbeeld af dat iemand zich een half jaar inzet voor de website. Evalueer daarna en kijk of zij of hij door wil gaan. Daarbij: door veel leden een kleine taak te geven, creëer je betrokkenheid en verbondenheid, terwijl je niet (te) veel vraagt.

De Windvogel

Bij project A15 werkten we veel samen met De Windvogel. Zij is een landelijke burgercoöperatie die streeft naar een duurzame energievoorziening met windenergie als prioriteit. Ze heeft op dit moment 3300 leden en zes windmolens. Als erkende professionele partij helpt zij, vaak via REScoopNL, lokale burgerinitiatieven bij het opzetten van een lokale coöperatie én in het proces naar het zelf opwekken van (wind)energie. De Windvogel zorgt dat er een sterke lokale coöperatie komt die zelf het park kan beheren. Het windproject blijft zo een lokale aangelegenheid maar wel met een steuntje in de rug van een nationale partner.

• Zorg voor lokale trekkers

Een burgerinitiatief voor windenergie valt of staat met de aanwezigheid van één of meerdere lokale trekkers. Een initiatief kan niet afhankelijk zijn of blijven van de gemeente of een landelijk duurzaam project, zoals Project A15. Steun en hulp bij het aanjagen in de opstartfase kan natuurlijk enorm helpen maar het is essentieel dat een initiatief zichzelf draaiende krijgt met eigen mensen. Zo krijg je een sterk burgerinitiatief.

• Maak een stap naar professionalisering

Bij alle projecten langs de snelweg A15 waarbij Project A15 betrokken is, zie je dat een burgerinitiatief aansluiting zoekt bij een professionele ontwikkelaar. Dit kan een commerciële ontwikkelaar zijn die open staat voor samenwerking met een burgerinitiatief, maar ook is de landelijke burgerwindcoöperatie De Windvogel vaak betrokken (zie kader). Zij kunnen ondersteunen bij het oprichten van een burgerwindcoöperatie en ze hebben ervaring met projectontwikkeling. Een goede samenwerking tussen burgers, projectontwikkelaars en De Windvogel gebeurt ook.

• Tot slot: maak afspraken over de kosten

Houd er rekening mee dat je kosten maakt: door de ritjes naar de gemeente en de provincie, door het organiseren van informatieavonden, door het drukken van flyers of door een marktkraam te huren voor een dagje leden werven op de markt, enzovoort. Maak hier duidelijke afspraken over. Leg bijvoorbeeld vast dat je je onkosten terugkrijgt zodra het project loopt.

REScoopNL

REScoopNL is een landelijke coöperatie. De leden bestaan uit burger(wind)energieverenigingen en -coöperaties die zich inzetten voor schone energie binnen hun regio of provincie. De 22 lid-coöperaties vertegenwoordigen 15.000 particulieren en ondernemers die participeren in 82 megawatt aan windmolens.

Startende burgerwindcoöperaties die graag ondersteuning willen, kunnen zich aanmelden. REScoopNL bekijkt welke ervaren coöperatie, zoals De Windvogel, Meerwind of Noordenwind, hen verder kan helpen.

Tips voor burgerinitiatieven die aan de slag willen met een eigen windpark

Nu de juiste mensen bij elkaar zijn, kun je aan de slag als burgerinitiatief. Waar moet je rekening mee houden als je, als burgers zelf, (een deel van) een windpark wilt ontwikkelen? Projectontwikkeling rondom een windpark is behoorlijk complex; we kunnen in dit rapport niet alle aspecten behandelen. We gaan kort in op een paar belangrijke punten en mogelijkheden om serieus aan de slag te

kunnen. Voor meer informatie en ondersteuning kun je terecht bij REScoopNL en/of een servicepunt van Hier Opgewekt (zie bijlage 3 voor de adressen).

• Richt een officiële organisatie op

Om goed te kunnen opereren als burgerinitiatief is het belangrijk dat je eerst een officiële organisatie opricht. Dat kan via de notaris. Een burgerwindcoöperatie is waarschijnlijk de meest logische organisatievorm, maar er zijn ook andere mogelijkheden. Van belang is dat je als echte organisatie aan de slag kunt met een windproject. Bovengenoemde organisaties kunnen je hierbij helpen.

• Ontwikkel een windplan

Begin met het maken van een windplan: wat wil je precies, waarom wil je dat, hoe wil je het en waar? Dit geeft je houvast in je gesprekken met de provincie, gemeente, bewoners en eventueel projectontwikkelaars met wie je wilt samenwerken. Later in het proces moet je ook officiële documenten schrijven, zoals een ruimtelijke onderbouwing voor je plan en een principeverzoek tot medewerking van de gemeente.

Wim Wink,

bestuurslid stichting Dirk III, voorzitter burgerwindcoöperatie Geldermalsen-Neerijnen en voormalig wethouder gemeente Buren

De inzet van burgers bij een burgerinitiatief gaat verder dan vrijwilligerswerk. Wij noemen het ondernemend burgerschap. Er gaat heel veel tijd, energie en ook geld in zitten dat we niet terugkrijgen. Daar zit een afbreukrisico in. Mensen kunnen het opgeven, er kan ruzie in de tent komen... Hoe organiseer je tegenwaarde voor wat je doet? We creëren maatschappelijke meerwaarde, maar wat staat daar tegenover? Een procesmanager die bijdraagt aan het project verdient geld, net als de projectontwikkelaars voor wie het werk is om het project te laten slagen. En wij zitten er met hetzelfde doel in. Dat kan scheve gezichten geven.

Het is belangrijk dat dit op een professionele manier gebeurt. Als je deze kennis zelf niet in huis hebt, dan kun je daar een professionele partij voor inschakelen.

De basis van een windplan

De basis van een windplan voor en door burgers is dat je het windpark zo ontwikkelt dat burgers inspraak en profijt hebben. Dit betekent dat een burgerwindcoöperatie daadwerkelijk iets te zeggen heeft over de opbrengst van het windpark. Leg uit waarom je dat belangrijk vindt en wat de voordelen zijn: dat je als doel hebt om duurzame ontwikkelingen in de regio op gang te brengen met de opbrengst. Dit is je onderhandelingspositie bij de gemeente. Hiermee verschil je wezenlijk van een 'gewone' projectontwikkelaar.

Kies een werkwijze

Hieronder beschrijven we twee mogelijkheden om je windplan te concretiseren. Voor de ontwikkeling van windenergie bestaat geen standaard recept. Het is sterk afhankelijk van de omstandigheden: zijn er al partijen aan de slag, zijn er grondposities ingenomen, is er al een projectontwikkelaar in gesprek met de gemeente? Het hangt ook af van de keuze die jouw initiatief maakt. Wil je bijvoorbeeld zelf één of enkele windturbines ontwikkelen of sluit je aan bij een projectontwikkelaar die al actief is in de gemeente?

Bij het ontwikkelen van een windpark komen hoe dan ook vanaf het begin al kosten en kennis kijken. Onderzoek of (financiële en/of professionele) ondersteuning van de gemeente en/of van een professionele organisatie mogelijk is.

1. Zelf een windmolen ontwikkelen

Wanneer je ervoor kiest om zelf een windpark te ontwikkelen – en dus niet aansluit bij een lopend project of samenwerkt met een andere ontwikkelaar – dan is het van belang dat je zelf professionele kennis in huis hebt op het gebied van projectontwikkeling en windenergie. Maak het jezelf niet nodeloos ingewikkeld als je deze kennis niet hebt: zoek een professionele partner met wie je samen kunt werken.

Ga allereerst op zoek naar een geschikte locatie. Een logische stap is om bij de gemeente te informeren of er in het ruimtelijke beleid locaties zijn aangewezen voor windmolens. Als dat niet zo is, maak je alleen nog kans met een windplan als je de gemeente ervan kunt overtuigen dat een windpark een goed idee is én wanneer je hard kunt maken dat een bepaalde locatie in de gemeente geschikt is. Daar komt allerlei onderzoek bij kijken. In elk geval moet er eerst een *quicksan* gemaakt worden om te kijken of de locatie, die jij op het oog hebt, wel mogelijk is. Dit is onder meer afhankelijk van regelingen rondom landschaps- en natuurbescherming en externe veiligheid.

Bij de gemeente kun je ook vragen of er grondposities zijn ingenomen door een projectontwikkelaar die een windpark wil bouwen. Als dat het geval is voor alle locaties waar windenergie mogelijk is, kun je proberen samenwerking te zoeken. De kans is dan klein dat je een geheel eigen windpark kunt ontwikkelen (lees hierover verder bij punt 2).

Als er wél plekken zijn waar windmolens gebouwd mogen worden én er zijn nog geen projectontwikkelaars actief, dan zoek je uit van wie de grond is waar je de molen(s) wilt plaatsen. Mogelijk kun je met de eigenaar tot een overeenkomst komen. Het zelf verwerven van grond is wel lastig als je een startend burgerinitiatief bent. Je hebt meestal nog geen geld, terwijl je wel moet investeren in de aankoop of verplichtingen moet aangaan over bijvoorbeeld het pachten van de grond. Daarbij is het nog onzeker of het windproject doorgaat. Soms is het mogelijk om een optie op de grond te nemen. Dan vindt de aanschaf van de grond pas plaats als zeker is dat het project gerealiseerd wordt.

Je kunt ook proberen om een (lokale) grondeigenaar te verbinden aan je burgerinitiatief. Dan kun je makkelijk afspraken maken en zijn de risico's kleiner. Je kunt bijvoorbeeld afspreken dat er geen vergoeding betaald hoeft te worden als het project niet doorgaat. Of dat de coöperatie niet voor de grond betaalt, maar dat de grondeigenaar wel een aandeel krijgt in het windproject.

Een voorbeeld: de rol van grond- eigenaren in Ochten

In Ochten, gemeente Neder-Betuwe, spelen twee lokale grondeigenaren een belangrijke rol bij de invulling van burgerparticipatie. Hun grond is in beeld voor windenergie op de kaart van het provinciale omgevingsplan. Daarom werden ze benaderd door projectontwikkelaar Raedthuys.

Met het vooruitzicht van windmolens op hun terrein gingen de grondeigenaren met elkaar in overleg. Zij bedachten een aantal voorwaarden voor een windpark. Voor hun stond voorop dat er draagvlak moet zijn in de gemeente: burgerparticipatie moet mogelijk zijn en het windpark moet van meerwaarde zijn voor de gemeente.

De grondeigenaren maakten, samen met de projectontwikkelaar, een plan waarbij werd nagedacht over een duurzame invulling van de directe omgeving van het geplande windpark. Zo wil de projectontwikkelaar een duurzaam tankstation, waarbij auto's worden opgeladen met energie van de windmolens die er achter staan. De grondeigenaren willen een gebiedsfonds ter versterking van de leefbaarheid in hun gemeente. Zij denken ook aan een duurzaam educatiepark en een streekwinkel. Zo willen ze het dorp duurzaam op de kaart zetten.

Om omwonenden bij de plannen te betrekken, voerden ze, samen met Project A15, gesprekken met lokale ondernemers en organiseerden zij een bewonersavond. Met direct omwonenden en wethouders en raadsleden uit alle politieke partijen organiseerden zij excursies naar andere windparken.

Op dit moment zetten de grondeigenaren een lokale burgerwindcoöperatie in de steigers. Zij krijgen daarbij steun van de landelijke windcoöperatie De Windvogel. Als de plannen doorgaan wordt de burgerwindcoöperatie eigenaar van 25% van het windpark.

De gemeenteraad schoot het plan voor een windpark in eerste instantie af omdat er al een ander windpark gerealiseerd is. Dit park levert niets op voor de omwonenden; alleen de ontwikkelaar verdient er geld aan. Het nieuwe windplan geeft echter meerwaarde aan de gemeente. Na gesprekken van de ontwikkelaar, de grondeigenaren, De Windvogel en Project A15 met alle raadsfracties ontstond er toch enthousiasme. De gemeente gaat nu aan de slag met een windvisie waarin burgerparticipatie een belangrijke rol krijgt.

2. Aansluiten bij een projectontwikkelaar

Op veel plekken die door de provincie en/of gemeente zijn aangewezen voor windenergie hebben projectontwikkelaars al een grondpositie verworven. Het hoeft voor een burgerinitiatief dan niet te laat te zijn om aan te haken. Je kunt onderzoeken of de projectontwikkelaar wil samenwerken met jouw initiatief. De meerwaarde voor een projectontwikkelaar is dat jouw burgerinitiatief het draagvlak bij burgers regelt. Jouw initiatief heeft gemakkelijk toegang tot het lokale netwerk. En met draagvlak onder de bewoners én een plan waarmee de gemeente profijt heeft van de opbrengst, vergroot je de kans aanzienlijk dat het project uiteindelijk gebouwd wordt.

Ga je inderdaad samenwerken met een projectontwikkelaar dan kun je afspreken dat hij het risico van de ontwikkeling op zich neemt: de inspanningen en de kosten voor het schrijven van een plan, de ruimtelijke procedures en de afspraken met de grondeigenaar. Jouw burgerinitiatief neemt later, als het zeker is dat het windproject door gaat, (een deel van) het windproject over. Maak hierover wel concrete afspraken via een intentieverklaring.

FOTO: MASS. OFFICE OF ENERGY & ENVIRONMENTAL AFFAIRS

Denk er aan dat je stevig in je schoenen staat als burgerinitiatief om volwaardig te kunnen samenwerken. Zorg dat je weet wat je wilt en wat je kunt onderhandelen. Dat kan alleen wanneer jouw initiatief goed georganiseerd is en als zodanig bekend staat. Je moet hard kunnen maken dat samenwerken met jouw initiatief voordelig is voor de projectontwikkelaar. En dat je als partij serieus genomen kunt worden.

Daarbij moet je goed weten wat je uit de samenwerking wilt halen. Wil je een deel van het park overnemen als burgercoöperatie? Dan moet je scherp hebben hoe je de middelen daarvoor bij elkaar krijgt. Bijvoorbeeld met een campagneplan voor de werving van leden en inkomsten. Wil je een mooie participatieregeling bedingen? Zorg dan dat je een realistisch beeld hebt van wat je uit kunt onderhandelen.

Wanneer de gemeente burgerparticipatie goed wil regelen bij een lokaal windproject maak jij een goede kans om als burgerinitiatief betrokken te worden. Zorg dat jij je als de partij profileert die dat gaat regelen, met alle inspanningen rondom onderhandelen en communicatie die daarbij horen.

Om het windproject (deels) over te kunnen nemen heb je geld nodig, veel geld. Voor dit benodigde eigen vermogen, start je een crowdfundingsactie onder je leden. Zo wordt je gezamenlijk eigenaar. Wanneer de windmolens draaien, verkoop je de stroom van jouw deel van het windpark. De opbrengst kan de coöperatie inzetten voor de coöperatie zelf en voor duurzame doelen in de regio.

Goede voorbeelden van samenwerking tussen een burgerwindcoöperatie en professionele ontwikkelaars:

- Burgerwindcoöperatie Geldermalsen-Neerijnen wordt ondersteund door De Windvogel en werkt samen met verschillende projectontwikkelaars bij het project Betuwe-wind.
- Windpower Nijmegen schakelde projectontwikkelaar Izzy Projects in.
- Deventer Energie werkt samen met projectontwikkelaar en energieleverancier Raedthuys.

Lobby bij lokale politiek

Uit onderzoek van adviesbureau Bosch & Van Rijn blijkt dat gebrek aan (lokaal) politiek draagvlak één van de belangrijkste redenen is waardoor windprojecten niet slagen. Lokale weerstand van burgers is daarnaast één van de belangrijkste belemmeringen voor een windproject.

Bron: Actualisatie Projectenboek windenergie 2011, Bosch & Van Rijn

De stemming in de gemeenteraad hangt meestal af van de mate van lokale weerstand en de intensiteit waarmee tegenstanders zich roeren. Naast direct omwonenden en bewoners is de gemeenteraad dus een hele belangrijke partij om rekening mee te houden. Vaak denken initiatiefnemers dat wanneer de wethouder enthousiast is over hun windplan, dat het wel goed komt. Ze realiseren zich echter niet dat de gemeenteraad de beslissende partij is; de wethouder moet uitvoeren wat de gemeenteraad beslist.

Tijdens Project A15 hebben we gemerkt dat lobbyen bij de lokale politiek heel effectief kan zijn. We hebben, samen met onze lokale groepen en partners, afspraken gemaakt met zoveel mogelijk raadsfracties. Tijdens het gesprek heb je alle rust en ruimte om je project toe te lichten. De raadsleden voelen niet de druk van politieke uitspraken, die er wel is wanneer ze in een raads- of commissievergadering zitten. Er is tijd om vragen te stellen en te beantwoorden en je kunt vragen wat zij voor voorwaarden stellen aan een windproject. Hierdoor wordt de discussie over windenergie later in de commissie en in de gemeenteraad veel genuanceerder gevoerd. Ze hebben namelijk door jouw verhaal meer kennis over windenergie en ze weten dat het ook iets kan opleveren voor de gemeenschap.

Onze ervaring is dat raadsleden burgerparticipatie heel belangrijk vinden en dat zij het positief vinden wanneer een deel van de opbrengst van een windpark ingezet kan worden voor leefbaarheidsdoelen.

Hoe communiceer je over windenergie?

Gemeenten en ontwikkelaars zijn soms huiverig om al te snel met informatie over windprojecten naar buiten te komen. Ze zijn bang om 'slapende honden wakker te maken'. Feit is echter dat die 'slapende honden' vanzelf een keer wakker worden. Hoe meer er dan vastligt van het plan, hoe groter de weerstand zal zijn. Hoe eerder je communiceert over je plan, hoe beter je op een positieve manier kunt sturen.

Aandachtspunten voor communicatie

Hieronder staan een aantal aandachtspunten voor de communicatie rond je windproject.

- Denk aan de direct omwonenden

De allerbelangrijkste groep om zo snel mogelijk bij je windplannen te betrekken zijn de direct omwonenden. Die windmolens worden hun nieuwe burens. Het zorgt voor veel verontwaardiging wanneer ze dit, toevallig, uit een aankondiging in de krant vernemen.

Denk er wel goed over na hoe je dit aanpakt. Een projectontwikkelaar die vol goede bedoelingen de deuren van de direct omwonenden langsging om ze te vertellen dat er een windpark in hun 'achtertuin' kwam, organiseerde zijn eigen weerstandsgroep. Een andere projectontwikkelaar die een buurtbijeenkomst organiseerde overkwam hetzelfde.

Zoek je medestanders op

Beter is om vooraf te zoeken naar een groepje medestanders. De Natuur en Milieufederatie kan hier een rol spelen: zij weten wellicht wie interesse heeft om met je mee te doen. Denk ook aan lokale duurzame energie initiatieven en lokale bedrijven die bezig zijn met duurzaamheid.

Spreek met de direct omwonenden af om bij hen thuis rustig over de plannen te praten. Zo heb je de tijd om alle vragen te beantwoorden en de kou uit de lucht te halen.

Organiseer een excursie naar een windturbine

Vaak werkt een excursie naar een windturbine goed. Zeker wanneer er experts meegaan die alles over windenergie weten. Veel mensen vinden het interessant om te ontdekken hoe een molen werkt, hoe hij er van binnen uitziet en om een keer echt te horen hoeveel geluid hij maakt als je er dichtbij staat. Windontwikkelaars staan er meestal wel voor open om een groepje mensen te laten kijken. Het is ook heel interessant als een onderhoudstechnicus enthousiast komt vertellen.

• Communiceer positief

Soms hoor je dat het belangrijk is om een neutraal verhaal te communiceren over windenergie. Vooral niet te gekleurd over de voor- en nadelen. Onze ervaring is dat het juist belangrijk is om de positieve kanten van het verhaal te laten zien. Zeker als lokaal burgerinitiatief moet je

laten zien dat je enthousiast bent over je plan en kunnen uitleggen waarom. Daarbij maken we wel de kanttekening dat een projectontwikkelaar van buiten de gemeenschap een andere indruk maakt met een 'hoera-verhaal' over een windpark dan een lokaal initiatief. Daarom kan samenwerking tussen beide partijen goed werken.

Natuurlijk hoeft je de nadelen niet te ontkennen en is het belangrijk om de zorgen en vragen van mensen serieus te nemen. Je moet wel eerlijk zijn, maar dat is iets anders dan neutraal.

• Formuleer een verhaal vanuit je eigen motivatie

Een initiatief staat of valt met het vinden van leden. De eerste 50 leden heb je snel geworven. Daarna begint het échte werk. Hoe vind je nieuwe leden die zich het liefst ook actief willen inzetten? Vergeet boodschappen over het aantal kilowatturen dat je gaat opwekken: dat werkt niet. Feiten en cijfers zijn te abstract en raken mensen niet in hun hart. Verhalen vertellen werkt beter.

Breng je verhaal vanuit je eigen motivatie. Waarom vind jij windenergie belangrijk? Waarom bestaat het initiatief, waar geloof je in en wat wil je bereiken? Als je vertelt vanuit je innerlijke drijfveer, inspireer je anderen om ook in actie te komen. Kijk op YouTube eens naar het filmpje 'Start With Why' van Simon Sinek.

• Bouw relaties op met één op één gesprekken

Hoe bouw je een band op in één gesprek en krijg je commitment van potentiële leden/betrokkenen?

FOTO: MARIEKE WIJNTJES

Inge Verhoef, communicatieadviseur bij De Windvogel

Wanneer we als De Windvogel een nieuw project willen starten dan benaderen we onze leden die daar in de buurt wonen. Zo richten we ons dus eerst op de positieve mensen en proberen we vanuit deze groep uit te bereiden naar meer mensen die zich lokaal willen aansluiten bij een windproject. Bij de molens die we tot nu toe hebben ontwikkeld, werkte dit heel goed.

Wek interesse

Je begint met het wekken van de interesse van degene die je benadert. Als je bijvoorbeeld de voorzitter van de wijkvereniging belt om een afspraak te plannen, dan helpt het als je vertelt dat je bent doorverwezen door iemand die zij of hij kent. Als je een potentiële vrijwilliger opbelt, dan is het belangrijk dat je uitlegt hoe je aan haar of zijn naam bent gekomen. Vertel daarbij waarom je juist haar of hem benadert. Bijvoorbeeld omdat je gehoord hebt dat zij/hij bezig is met energiebesparing of duurzaamheid in de wijk.

Zoek naar het gemeenschappelijke belang

Zoek naar gemeenschappelijke belangen door open vragen te stellen: wat vind jij belangrijk voor de gemeente, waarom ben je hier komen wonen, zijn er dingen die je mist of wilt verbeteren? Let, terwijl je luistert, goed op de antwoorden en onthoud de dingen die jij ook belangrijk vindt. Dit zijn jullie gemeenschappelijke doelen.

Commitment

Als je tenslotte het idee hebt dat er een basis is voor een relatie, 'bezegel' je die door een afspraak te maken. Vertel dat je voor je initiatief op zoek bent naar mensen die zich betrokken voelen bij de gemeente/gemeenschap/duurzame energie en vraag of ze een keer bij een overleg/keukentafel-gesprek willen zijn. Commitment krijg je door een duidelijke en concrete vraag te stellen. Vraag of ze een keer bij een vergadering willen zijn en blijf niet vaag zoals: "Zullen we binnenkort een keer bellen?"

Een veel gemaakte fout is om meteen naar het commitment te gaan door dingen van mensen te vragen zonder eerst aan de relatie te werken.

Bron: Organizing Notes – Marshall Ganz – Harvard Kennedyschool

• Denk in doelgroepen

Op welke doelgroep richt je je initiatief? Pas per doelgroep je informatievoorziening aan. Een gezin ziet bijvoorbeeld andere voordelen en nadelen in windenergie dan een jongere of een ouder echtpaar. Op maat gemaakte informatie die inspeelt op wat de specifieke doelgroep aanspreekt, werkt het beste.

• Benut verschillende communicatie-middelen en -kanalen

Vergroot je kansen. Communiceer niet alleen via je website, maar ook via nieuwsbrieven, social media en met ingezonden stukken en persberichten die je naar lokale en regionale bladen en kranten stuurt. Deze media kunnen rekenen op grote betrokkenheid van hun lezers en het is relatief gemakkelijk om hierin artikelen geplaatst te krijgen.

• Plan je communicatie

Breng in kaart welke momenten kansrijk zijn om bij aan te haken. Denk hierbij zowel aan de politieke als culturele agenda. Benut belangrijke politieke momenten om je visie en missie van je initiatief onder de aandacht te brengen, bijvoorbeeld via inspreekbeurten of opiniestukken in lokale media. Inventariseer eveneens evenementen in je gemeente en ga hier staan met een stand die op een ludieke manier de aandacht van het publiek trekt.

• Zet de windhelden in de schijnwerpers

Bij Project A15 zetten we de vrijwilligers die zich hard maken voor een burgerinitiatief, de 'windhelden', af en toe in het zonnetje door bijvoorbeeld een taart aan te bieden. Ook maakten we filmportretten van hen. Deze verspreidden we via social media en websites. Wij lieten daarmee zien dat het heel inspirerend is om als burger met een windproject aan de slag te gaan en we zetten een positief beeld tegenover de negatieve berichten in de media.

Binnen jouw windproject zijn vast ook windhelden. Schrijf een stukje over hen op de website van je project. Benoem vooral de persoonlijke motivatie om met het project mee te doen. Dit kan inspirerend werken voor andere mensen die zich daardoor wellicht aansluiten.

FOTO: WILLIE KERKHOF

• Benoem de voordelen voor de omgeving

Onze ervaring is dat bij gemeenteraden en burgers niet zoveel bekend is over windenergie. Ze hebben bijvoorbeeld nooit bedacht dat een windpark iets op kan leveren voor de omgeving. Het is daarom belangrijk om dit verhaal goed te belichten en uit te leggen hoe dit werkt.

Veel windontwikkelaars en vooral burgerinitiatieven vinden het belangrijk dat een deel van de opbrengst terugvloeit naar de omgeving waar het windpark staat. Dit kun je op verschillende manieren invullen. Het is handig als je vooraf een beeld hebt van wat er mogelijk is binnen de

grenzen van jouw windpark. Het is immers niet de bedoeling dat je verlies lijdt bij de exploitatie omdat je teveel investeert in de omgeving.

- Veel ontwikkelaars kiezen ervoor om de omgeving te laten participeren met obligaties. Hierbij lenen burgers geld aan het windpark dat ze na een bepaalde periode – als alles goed gaat – met winst weer terugkrijgen.
- Anderen stellen een gebiedsfonds in waarbij een deel van de opbrengst in het fonds gaat en wordt besteed aan duurzaamheidsdoelen in de omgeving.
- Bij een coöperatie worden mensen mede-eigenaar van (een deel van) het windpark. Daardoor kunnen ze meebeslissen over allerlei zaken rondom onderhoud en exploitatie, maar ook over hoe je de winst inzet voor de leden en de omgeving.

Pim de Ridder, projectontwikkelaar Izzy Projects

Goede communicatie met de omgeving is belangrijk vanwege de aard van een windmolen. Ze zijn zo groot en hebben zo'n grote impact op de omgeving dat je eigenlijk verplicht bent om dit goed te communiceren. Je wilt tenslotte een goede buur zijn voor de komende 20 jaar. En goede communicatie is vanzelfsprekend. Het hoort bij een nette manier van ondernemen. Als mensen je kennen door je goede communicatie heb je minder weerstand en verloopt je proces soepeler. Niet communiceren werkt altijd in je nadeel.

Bij windpark Nijmegen-Betuwe communiceren we heel intensief. Dat levert heel veel leden op en mensen die tegen zijn, laten minder van zich horen omdat het project een hele positieve lading heeft. Op de informatieavonden die wij (nog steeds) af en toe houden en waar ook tegenstanders komen, vinden zij het moeilijk om zich uit te spreken. Er zijn altijd meer voorstanders dan tegenstanders op zo'n avond.

Wat belangrijk is, is dat we altijd iets in de aanbieding hebben. Dat mensen kunnen meedoen. Daarom geloof ik zo in burgerprojecten, omdat ze er iets mee kunnen, niet alleen accepteren, maar ook participeren. Daarnaast moet je project natuurlijk inhoudelijk perfect zijn: 'Raad van State'-proof en financierbaar. Anders helpt communicatie, hoe goed je het ook aanpakt, niet.

FOTO: HENNY VAN ROOMEN

Het is ook mogelijk om een combinatie van deze mogelijkheden in te voeren. Vertel mensen dus zo snel mogelijk dat ze straks obligaties kunnen afnemen, dat ze lid kunnen worden van de coöperatie of dat er een omgevingsfonds komt waarover zij mee mogen beslissen.

Laat, zo mogelijk, de bewoners kiezen hoe zij de opbrengstparticipatie het liefste invullen. Probeer concrete voorbeelden te geven waar mensen zich iets bij voor kunnen stellen. De coöperatieve windmolen bij het dorp Neer in Limburg heeft bijvoorbeeld glasvezelkabel voor de omgeving gefinancierd. Friese dorpsmolens besteden een deel van de opbrengst aan het verduurzamen van schoolgebouwen.

In de beginfase van de projectontwikkeling kun je nog niet precies zeggen hoeveel euro's je exact gaat besteden aan financiële participatie. Dat is afhankelijk van veel factoren en dat weet je pas in een veel later stadium van je project. Dit is een belangrijk punt om goed uit te leggen. Mensen worden achterdochtig als je vaag blijft over financiële participatie.

• Kies de insteek: doe ook mee!

In plaats van je alleen te richten op het bieden van voordeeltjes en compensatie aan bewoners om eventuele overlast af te kopen zien wij meer in het samenwerken met bewoners. Wanneer je iedereen uitnodigt om met je project mee te doen, dan wordt het een gezamenlijk plan. Compenseren van bewoners gaat er vanuit dat windmolens iets negatiefs zijn. Wanneer je mensen mee laat doen en samen kijkt hoe je er het beste plan van kan maken, stuur je aan op een positief project dat uitgaat van een meerwaarde voor de omgeving. Samen de leefbaarheid versterken, CO₂-neutraal worden, klimaatverandering tegengaan en onafhankelijk worden klinkt toch veel beter!

FOTO: ANOESKA VAN SLEGTHORST

CARTOON: HEIN DE KORT/COMICHOUSE.NL

• Ga zorgvuldig om met weerstand

Hoe goed je ook je best doet om weerstand te voorkomen, er zijn altijd mensen die windmolens een slecht idee vinden. Deze mensen kun je niet overtuigen met goede argumenten en mooie verhalen. Het is wel belangrijk om naar hen te luisteren. Vaak is de groep tegenstanders de partij die de vinger precies op de zere plek legt. Zij houden je scherp op de nadelen en de slechte onderdelen van je plan. Wellicht kun je op basis van hun input nog verbeteringen aanbrengen. Het is goed om te proberen in gesprek te blijven en hen in elk geval te blijven betrekken. Zo voorkom je dat jou het verwijt gemaakt wordt dat je aan achterkamertjespolitiek doet.

Bij Project A15 nodigden we de direct omwonenden persoonlijk, met een brief, uit voor de informatiebijeenkomst. Op de bijeenkomsten zelf was een expert in windenergie aanwezig die alle vragen kon beantwoorden. Hij had geen presentatie voorbereid maar beantwoordde alleen vragen uit het publiek. Zo kwamen alle zorgen en vooroordelen uit de omgeving aan bod.

Organiseer een positieve informatiebijeenkomst!

• Nog beter: wees weerstand vóór

Wanneer er bij een gepland windpark heel veel weerstand ontstaat, is er zeer waarschijnlijk iets fout gegaan in het proces. De beste manier om weerstand vóór te zijn, is door je proces zo in te richten dat je mensen zo vroeg mogelijk betreft. Het exacte moment is moeilijk te bepalen maar doe het voordat er officiële stappen zijn gezet. Zo mogelijk voordat de locaties vastliggen en zeker vóór het indienen van een principeverzoek om medewerking van de gemeente. Zorg er ook voor dat de eerste communicatie naar buiten toe positief is en niet afkomstig van een tegengroep (zie ook hoofdstuk 1 over draagvlak).

• Organiseer positieve informatiebijeenkomsten

Als je een windpark wilt ontwikkelen, dan is het goed om informatiebijeenkomsten voor bewoners te organiseren. Het is belangrijk dat zo'n bijeenkomst positief verloopt en dat er voor iedereen ruimte is om mee te praten en te denken. Project A15 organiseerde, samen met de lokale groepen, een aantal avonden. De belangrijkste tips over het goed opzetten van zo'n avond vind je in bijlage 1.

• Organiseer keukentafelgesprekken

Mensen in huiselijke sfeer, aan de keukentafel, vertellen over je project, blijkt goed te werken om je achterban te vergroten en te versterken.

Hoe organiseer je een keukentafelgesprek?

- 1 Nodig mensen uit je eigen kring bij je thuis uit om over het project te praten.
- 2 Gebruik je eigen motivatie om ze enthousiast te maken.
- 3 Vraag aan hen waarom zij het windinitiatief belangrijk vinden.
- 4 Sla deze informatie op voor jezelf. Hiermee kun je je communicatieboodschap finetunen. Deze sluit zo goed aan bij wat mensen willen.
- 5 Vraag om input op je plannen. Hiermee kun je je plan verder aanpassen aan de lokale situatie en wensen.
- 6 Noteer wie zich actief wil inzetten voor je initiatief.
- 7 Vraag of de aanwezigen ook een keukentafelgesprek willen organiseren. Op die manier breid je je organisatie uit.
- 8 Zet een paar concrete vragen uit. Wie wil volgende week een berichtje voor de krant schrijven? Wie kan een flyer ontwerpen? Wie kan een website bouwen?

De kans is groot dat je mensen zo enthousiast maakt, dat ze graag willen meehelpen.

• Organiseer leuke acties!

Zorg dat je op een positieve manier zichtbaar bent met je project. Wanneer je windproject concreter wordt en je leden of medestanders voor je project wilt werven, laat jezelf dan zien! Denk aan markten, lokale festivals en sport-evenementen.

Bijvoorbeeld: maak een levende windmolen!

Samen met Windpower Nijmegen deden we een wereld-record-actie voor een levende windmolen. Daar kwamen meer dan tweehonderd mensen op af en we haalden er zowel de regionale als landelijke pers mee.

Bijvoorbeeld: maak windportretten tijdens bijeenkomsten!

Ook heel succesvol waren onze windportretten-acties. Op verschillende bijeenkomsten zetten we een windmachine neer en een grote poster met een afbeelding van windmolens. Mensen konden zich voor de poster, met hun haren in de wind, door een professionele fotograaf laten portretteren. Deze prachtige portretten zetten we op onze Facebookpagina en de mensen die de meeste likes kregen wonnen een prijs.

Met dit soort activiteiten ben je zichtbaar voor veel mensen en verwerf je op een positieve manier bekendheid. En: mensen willen graag deel uitmaken van een succesvol initiatief. Maak daar gebruik van. Bazuin rond hoeveel mensen al meedoen en laat leden zichzelf zichtbaar maken met een raamposter of -sticker.

• Creëer het domino-effect

Beschouw een actie niet als een eindpunt, maar als een tussenstap om je doel te halen. Denk bij elke actie aan de vervolgactiviteit en zorg ervoor dat mensen hierbij kunnen aanhaken. Regel bijvoorbeeld aanmeldformulieren bij je stand zodat mensen zich kunnen inschrijven voor een workshop Energiebesparing, een excursie naar een windpark of een andere vervolgactiviteit.

• Blijf in contact

Houd het contact met nieuw geworven leden en sympathisanten warm. Als mensen vijf jaar moeten wachten voordat je weer iets van je laat horen, zijn ze allang afgehaakt. Schrijf vier keer per jaar een nieuwsbrief en houd de website up-to-date. Bedenk leuke acties om je bestaande achterban betrokken te houden en nieuwe mensen te werven.

• Neem vooroordelen weg door kennis te delen

Er staat erg veel informatie over windenergie op internet. Lang niet alle informatie berust op feiten en sommige verhalen zijn ronduit verontwaardigend. Raadsleden of vrienden tijdens verjaardagsfeestje schermen regelmatig met deze misvattingen als je vertelt over je windplannen. Je moet daar een goed antwoord op hebben.

Ook de mensen die zich bij jou aansluiten moeten een gedegen basiskennis in huis hebben zodat ze sterk in hun schoenen staan als zij leden werven.

Hier kun je informatie vinden:

- Project A15 maakte een brochure met veelgestelde vragen over windenergie. Servicelijn Milieudefensie: 020 6262 620.
- Natuur & Milieu heeft een website met informatie en verhalen: www.natuurenmilieu.nl/themas/energie/projecten-energie/windenergie-op-land/.
- Op de site van de Nederlandse Wind Energie Associatie (NWEA) vind je veel informatie: www.nwea.nl.

Vier je successen!

Het is belangrijk dat je kleine en grote successen die je met elkaar haalt, viert! Eet een taart of ga gezamenlijk iets leuks doen als je vooruitgang boekt in je project. Zo sta je, na het harde werken, even stil bij wat je bereikt hebt en krijg je nieuwe energie voor de stappen die nog gezet moeten worden.

Tips voor gemeenten en provincies

Burgerparticipatie bij windprojecten helpt bij het versterken van lokaal draagvlak. Het is daarom belangrijk dat provincies en gemeenten burgers op tijd en volwaardig betrekken bij plannen voor windenergie en dat ze burgerinitiatieven stimuleren en steunen. Naast de informatie in de rest van dit rapport vind je hieronder tips specifiek voor gemeenten en provincies.

Omarm het lokale windinitiatief!

Een lokaal initiatief is een goede start voor een windproject: een voorstel vanuit burgers en/of lokale bedrijven is voor lokale politici veel interessanter om te steunen dan een voorstel van een projectontwikkelaar van buiten de gemeente. Zoals in dit rapport te lezen is, kan windenergie met burgerparticipatie de gemeente veel voordeel geven. Denk aan het halen van duurzame doelstellingen, het verhogen van de leefbaarheid met een gebiedsfonds en het vergroten van de sociale cohesie door samenwerking van een grote groep betrokken burgers.

• Stel burgerbetrokkenheid bij windprojecten als voorwaarde

Als een initiatiefnemer een plan voor een windproject indient bij de gemeente, dan kan de gemeente burgerparticipatie eisen. Wanneer betrokkenheid geregeld is, in zowel het proces als in de opbrengst, dan kan het project waarschijnlijk op veel draagvlak rekenen. Zeker wanneer (een deel van) het project via een lokale energiecoöperatie in eigendom komt van bewoners en lokale bedrijven. Vanaf 2017 biedt de nieuwe Omgevingswet de mogelijkheid om burgerbetrokkenheid bij windprojecten af te dwingen.

• Houd niet perse vast aan de reeds vastgelegde locaties

Sta open voor een *bottom-up* benadering. De huidige gang van zaken rondom het plannen van windprojecten werkt vaak *top down*.

Kort samengevat werkt het meestal als volgt:

De provincies maken afspraken met het Rijk over de hoeveelheid windenergie die ze per provincie gaan opwekken. De provincies wijzen hiervoor locaties aan en leggen dit vast in ruimtelijke plannen, zoals provinciale omgevingsvisies. Gemeenten leggen deze locaties vervolgens vast in bestemmingsplannen. Een vroegtijdige betrokkenheid van burgers is niet geregeld. Er wordt alleen gewerkt met de wettelijk verplichte inspraakprocedures, maar dan is alles al in kanalen en kruiken en kunnen burgers nog slechts bezwaar maken als ze het er niet mee eens zijn...

Het werkt veel constructiever als provincies en gemeenten open staan voor locaties die worden aangedragen door burgers. En wanneer ze van tevoren met bewoners overleggen over geschikte locaties en de voorwaarden voor windenergie. Denk aan de mogelijkheid voor financiële participatie, een gebiedsfonds en de hoeveelheid windmolens die er mogelijk zijn, etc.

• Stel gezamenlijk een windvisie op

In het ideale geval gebeurt bovenstaande door gezamenlijk een windvisie op te stellen. Bewoners kunnen dan meebeslissen over de locatie en de grootte van het park. Als je samen op zoek gaat naar locaties, kun je als gemeente uitleggen welke locaties wel en niet geschikt zijn: bijvoorbeeld vanwege natuurbescherming, de wettelijk geregelde afstand tot wegen en de afstand die je moet houden van leidingen onder de grond. Wanneer je dit deelt met burgers en samen naar de overgebleven mogelijkheden kijkt, creëer je begrip voor de mogelijke locaties en heb je een goed antwoord op de vraag die vaak gesteld wordt bij windprojecten: waarom hier?

Zet 'windhelden' in het zonnetje!

Een voorbeeld : 'top down' versus 'bottom up' in Barendrecht

De provincie Zuid-Holland heeft met gemeenten afspraken gemaakt over locaties voor windprojecten in de stadsregio Rotterdam. In Barendrecht zijn twee locaties aangewezen. Eén daarvan ligt in een uitloopgebied langs het water. Bewoners zijn daar erg kritisch over.

De gemeente Barendrecht staat zeer terughoudend tegenover windenergie. Een van de belangrijkste speerpunten van de grootste partij in de gemeenteraad is het tegenhouden van windmolens. De ontwikkeling van windenergie in de gemeente is mede daardoor helemaal vastgelopen.

Project A15 heeft desondanks een aantal duurzame burgers en ondernemers gevonden die mee willen praten over windenergie in de gemeente. Zij voorzien dat de provincie de gemeente straks dwingt om windmolens te plaatsen en willen zoveel mogelijk betrokken zijn. Zij willen ervoor zorgen dat burgerparticipatie geregeld wordt en dat de Barendrechtse een deel van de opbrengst naar zich toe kunnen trekken.

Om te kijken of ze een positieve draai aan de ontwikkelingen kunnen geven, organiseerden ze zich onder de naam Barendrechts Eigen Energie (BEE) en gingen zelf op zoek naar een locatie. Deze vonden ze op een bedrijventerrein. Een eerste haalbaarheidsonderzoek gaf een positief beeld. Inmiddels wordt de locatie door gemeente en provincie gezien als een potentieel geschikte. Hiermee wordt duidelijk dat bewoners een belangrijke rol kunnen spelen bij het zoeken naar een geschikte plek. Het raadplegen van bewoners vóórdat er locaties vanuit de provincie worden vastgelegd kan veel weerstand voorkomen.

Arthur Vermeulen, directeur Windenergie bij Raedthuys

Leiderschap in de politiek is nodig. Nu wordt windenergie gezien als een 'moetje'. Het is een noodzakelijk kwaad. Er wordt teveel gefocust op de exacte doelstellingen van zoveel procent duurzaam opgewekte energie. Het totale verhaal over het belang van windenergie voor de toekomst van Nederland ontbreekt. Een positief signaal vanuit de politiek is heel belangrijk voor succesvolle omgevingscommunicatie. Anders wordt dat pleisters plakken voor wat van bovenaf fout gaat.

• Leg je ambities vast in duurzaamheidsbeleid

Ambitieuze duurzaamheidsbeleid van gemeenten, vastgelegd in beleidsstukken, is belangrijk voor de ontwikkeling van windenergie. Deze ambities zijn bepalend voor het omarmen van duurzame energieprojecten. Om dit beleid vorm te geven kan een gemeente onderzoeken hoeveel energie ze als gemeente verbruikt. Vervolgens kan ze berekenen hoeveel je maximaal kunt besparen op energie en welke duurzame energiebronnen nodig zijn om bijvoorbeeld energieneutraal te worden. Meestal redt een gemeente dat niet zonder windenergie op te nemen in het plan.

Bijvoorbeeld: de gemeente Nijmegen wil in 2045 energieneutraal zijn. Daarvoor heeft zij duurzaamheidsbeleid opgesteld dat gaat over energiebesparing, duurzame energie, duurzaam inkopen, duurzame mobiliteit, duurzaam bouwen, enzovoort. Windenergie past perfect in dit plaatje. De gemeente kan prima aan haar burgers uitleggen waarom windenergie nodig is. Het lukt anders immers niet om de duurzame doelen te halen.

• Gebruik de Gedragscode Draagvlak en Participatie Wind op Land

De windenergiesector weet dat het betrekken van burgers bij windenergie helpt bij het versterken van draagvlak. Samen met natuur- en milieuorganisaties stelden zij een gedragscode op voor windprojecten op land. Hierin staan afspraken over de manier waarop initiatiefnemers samen met de overheid ervoor kunnen zorgen dat burgers betrokken worden in het proces en kunnen participeren in windplannen. De afspraken uit deze gedragscode kunnen

gemeenten als voorwaarde stellen bij de ontwikkeling van een windpark. Kijk voor meer informatie op de website van de Nederlandse Wind Energie Associatie (NWEA): www.nwea.nl/gedragscode.

Kijk voor uitgebreide tips over het inrichten en vastleggen van participatiemogelijkheden naar het rapport 'Handleiding Participatieplan Windenergie op Land' van Ecofys en Houthoff Buruma.

Te downloaden via deze link:

www.houthoff.com/fileadmin/user_upload/Popular_Topics/Handleiding_Participatieplan.pdf

Twee voorbeelden: hoe je als overheid steun kan verlenen aan een burgerinitiatief

Zoals hierboven aangegeven kan de overheid op verschillende manieren steun verlenen aan burgerinitiatieven. Hieronder vind je twee voorbeelden die we tijdens ons werk aan Project A15 tegenkwamen.

Nijmegen

De Nijmeegse windcoöperatie Windpower Nijmegen en de Gelderse Natuur en Milieufederatie werkten samen om het burgerwindproject langs de A15 te ontwikkelen. Een traject dat geld kost en risicodragend is. Om deze aanloopkosten te dekken is door de provincie Gelderland en de gemeente Nijmegen subsidie verleend. Dat maakte de slagkracht van de twee organisaties groter en resulteerde uiteindelijk in een goedgekeurd bestemmingsplan. Inmiddels zijn de voorbereidingen voor de bouw van de windturbines gestart. De overheid fungeerde hier als eerste hobbelnemer.

Knooppunt Deil

Rond het knooppunt Deil, waar de snelweg A2 de A15 kruist, was een groot aantal partijen bezig met de ontwikkeling van windprojecten. Diverse plannen werden gemaakt en grondposities werden ingenomen. Van enige samenhang tussen de verschillende initiatieven was geen sprake. De twee betrokken gemeenten vonden het lastig om tot een oplossing te komen, omdat de belangen van de verschillende partijen tegenstrijdig waren. Zo ontstond het risico op een onsamenhangend windproject met een landschappelijk onwenselijk beeld. Burgerparticipatie kwam aanvankelijk ook niet ter sprake.

De beide gemeenten en de provincie Gelderland besloten toen om de neutrale procesmanager Job van den Berg aan te stellen. Hij kreeg als taak om de initiatieven op één lijn te krijgen en ervoor te zorgen dat de lokale belangen vertegenwoordigd zijn. Omdat burgerparticipatie een belangrijk onderdeel is in de gemeentelijke windvisies werden het burgerinitiatief 11duurzaam en het regionale duurzame initiatief Dirk III als gelijkwaardige partij opgenomen. Zij richtten kort daarna de burgerwindcoöperatie Geldermalsen-Neerijnen op.

De procesmanager was anderhalf jaar bezig. Hij kwam tot een intentie-afspraken tussen alle ontwikkelaars en daarbij werd burgerparticipatie goed geregeld. De inzet van de procesmanager zorgde ervoor dat de impasse werd doorbroken en dat de lokale betrokkenheid gegarandeerd werd. Een bijzonder nuttige inzet vanuit de overheid!

Voorbeeld: problemen in de Stadsregio Rotterdam

De gemeenten van de Stadsregio Rotterdam en de provincie Zuid-Holland spraken in 2012 af dat er 150 megawatt windenergie in de Stadsregio komt en dat de gemeenten concrete plannen maken voor burgerparticipatie. Daar kwam in de praktijk weinig van terecht. Tegen de tijd dat de afgesproken windprojecten uitgewerkt moesten worden, waren er in de meeste gemeenten alweer verkiezingen geweest. Toen bleek dat er in sommige gemeenten geen draagvlak (meer)

was voor windenergie. Er kwamen bezwaren op tafel tegen windturbines in het algemeen en tegen specifieke locaties.

De overheden spraken hier *top down*, zonder overleg met bewoners, locaties voor windprojecten af. Deze benadering leidde tot veel weerstand. Als gevolg hiervan en door de minimale communicatie over de windprojecten met de bewoners, verliep de ontwikkeling van windenergie in de Stadsregio Rotterdam erg stroef. Ook op andere plekken in Nederland zie je dat een zelfde aanpak tot veel weerstand leidt. Onder meer bij projecten in Groningen en Drenthe.

Nu wil de provincie Zuid-Holland inpassingsplannen maken voor windprojecten waar gemeenten niet aan meewerken. Dat betekent dat de provincie de ruimtelijke procedures op zich neemt en de gemeente haar regierol kwijt is. Of, en op welke manier, burgers betrokken worden is niet duidelijk.

Onlangs is de provincie Zuid-Holland opnieuw een proces gestart om nieuwe locaties voor windenergie te zoeken. Zij kunnen om verschillende redenen niet voldoende windmolens realiseren om aan de afspraken met het Rijk te voldoen. De provincie heeft burgerinitiatieven uitgenodigd om locaties aan te dragen en ze heeft gemeenten en maatschappelijke organisaties gevraagd om input te leveren op de plannen. Het lijkt erop dat de provincie Zuid-Holland het belang van maatschappelijke betrokkenheid begint in te zien.

Job van den Berg,

RoyalHaskoning DHV, onafhankelijk procesmanager bij windproject Betuwe

Meerdere gesprekken bleken nodig om elkaar beter te leren kennen en begrijpen: van wie en voor wie is het initiatief? En voor wie zijn de risico's en de toekomstige opbrengsten? Hoe kan het private belang worden verbonden met de belangen van burgers en bedrijven in het gebied? Hoe zit de *business case* voor het project in elkaar? En wat betekent dat voor de samenwerking? Langzaam maar zeker leidden de gesprekken tot het spreken van dezelfde taal, tot het over en weer delen van kennis en tot het vertrouwen dat een gezamenlijk initiatief mogelijk was.

Bijlage 1:

Zeven tips voor een positieve windbijeenkomst

Het organiseren van een informatiebijeenkomst over windenergie is een uitdaging. Wat doe je als tegenstanders je avond overnemen? Of als je bezoekers halverwege het programma weggaan? Bedenk dat je altijd op winst staat met een goede voorbereiding en een interessant programma. Bij Project A15 hebben we verschillende windbijeenkomsten georganiseerd die positief verliepen. Met onderstaande tips organiseer je op professionele wijze een constructieve en positieve bewonersbijeenkomst.

1

Bepaal duidelijk je doel

Bepaal van tevoren het doel van de bijeenkomst. Dat helpt bij het bedenken van een goed programma. Bijvoorbeeld: mensen hebben op een constructieve manier inbreng gegeven op mijn plan. Of: de bezoekers hebben iets geleerd over windenergie.

2

Entertain en ga in gesprek

Een bijeenkomst gevuld met lange powerpoint-presentaties is verschrikkelijk saai! Doe dit je bezoekers niet aan. Zorg voor een interactieve opzet. Dat maakt een bijeenkomst leuk en interessant. Bovendien raken mensen beter betrokken bij het onderwerp. Begin bijvoorbeeld met een debat met stellingen of een 'petje-op-petje-af'-quiz waar alle bezoekers aan mee kunnen doen.

Petje op, petje af!

Een 'petje-op-petje-af'-quiz gaat als volgt. Iedereen staat en heeft een petje in de hand. De quizleider leest een stelling voor. Is de stelling waar? Petje op. Is de stelling niet waar? Petje af.

Als iemand het bij het verkeerde eind heeft, gaat hij zitten. Wie het goed heeft, blijft staan. Wie het langste blijft staan, is de winnaar. De quiz kan uiteraard ook gespeeld worden met vragen.

Is antwoord 1 goed? Petje op. Is antwoord 2 goed? Petje af. Je hebt minimaal twintig vragen nodig. Het is niet te voorspellen hoe lang het spel duurt. Als het afvallen te lang duurt, kun je een paar moeilijke vragen stellen. Een ordening van makkelijke naar moeilijke vragen is dus aan te bevelen.

Houd een interview in plaats van een presentatie. Zorg ervoor dat de mensen in de zaal voldoende tijd krijgen om vragen te stellen. Laat de deelnemers hun mening opschrijven op formulieren, of laat mensen in kleine groepjes discussiëren over een bepaald aspect van het windplan en de conclusies op een groot vel schrijven. Wees wel duidelijk en eerlijk over wat er met de inbreng wordt gedaan, zodat mensen niet het gevoel hebben dat ze voor niets bezig zijn geweest. Als er toch een presentatie gegeven moet worden, zorg er dan voor dat die nooit langer duurt dan 15 minuten. En geef vervolgens veel ruimte voor vragen en discussie met de zaal.

3

Huur een professionele, onafhankelijke voorzitter in

Dit lijkt misschien een grote kostenpost, maar het maakt veel verschil voor het verloop van de avond. Een professionele, onafhankelijke voorzitter leidt je bijeenkomst in goede banen en geeft je bezoekers het gevoel dat de bijeenkomst eerlijk verloopt. Een wethouder als voorzitter of iemand van het bureau van de projectontwikkelaar, zal je bijeenkomst altijd kleuren. Hoezeer zij ook hun best doen om zich neutraal op te stellen. Een onafhankelijke voorzitter weet bovendien hoe je om moet gaan met geëmotio-

neerde bezoekers en heftige meningen. Zij of hij zal ervoor zorgen dat zij de ruimte krijgen, maar niet de overhand nemen.

4

Nodig omwonenden persoonlijk uit

Het is belangrijk dat je de omwonenden van het windplan persoonlijk uitnodigt voor je bijeenkomst. Denk ook aan andere belangrijke stakeholders, zoals de lokale weidevogelwerkgroep. Stuur hen een uitnodiging per brief. Dit komt altijd beter over dan wanneer ze toevallig in de krant lezen dat hun 'nieuwe burens' grote windmolens zijn. Het begrip omwonenden kun je het beste ruim nemen: bijvoorbeeld alle bewoners in een straal van 600 meter en/of alle mensen die de windmolens vanuit hun huis of tuin gaan zien.

5

Geef ruimte aan emotie

Windenergie is een gevoelig onderwerp. Geef ruimte aan emoties, die moeten er eerst uit. Mensen kunnen zich enorm over opwinden als er een windpark bij hun in de buurt is gepland. Bezoekers van de bijeenkomst hebben het recht om dit te uiten. Daar komen ze voor. Als je hier geen ruimte aan geeft, blijft er onrust in de zaal en verlaten mensen gefrustreerd de bijeenkomst.

Als mensen het gevoel hebben dat hun vragen en zorgen serieus genomen worden, kun je op een gelijkwaardige manier met elkaar in gesprek blijven. Je hoort van gemeen-

ten of ontwikkelaars vaak dat ze het gesprek alleen willen voeren op basis van feiten. Ze vergeten daarbij dat emoties ook belangrijk zijn om rekening mee te houden. Die kun je niet zomaar aan de kant schuiven.

6

Neem medestanders mee

Wanneer je medestanders hebt voor jouw project, dan is het belangrijk dat zij er ook zijn. Als zij vertellen waarom ze het een goed idee vinden om met een windproject te beginnen dan versterkt dit jouw verhaal. Zij zijn een objectievere bron dan jij als initiatiefnemer. Wanneer zij aanwezig zijn, is de bijeenkomst meer in balans als er ook veel negatieve sentimenten zijn. Alle kanten van het verhaal worden dan belicht.

7

Sluit af met een borrel

Zorg voor een borrel met hapjes als afsluiting. Zo eindigt je bijeenkomst op een gezellige manier. Mensen blijven nog even nakletsen en stellen misschien toch die ene vraag die ze *en plein public* niet durfden te stellen. De positieve sfeer van een gezellige afsluiting blijft in de herinnering van je bezoekers.

Bijlage 2:

Begrippenlijst

Burgerinitiatief

Met een burgerinitiatief bedoelen we in dit rapport een lokale groep mensen die zich inzet voor een windproject. Dus niet te verwarren met een voorstel dat je kunt indienen om een onderwerp op de agenda van de Tweede Kamer te krijgen en waarvoor je 40.000 steunbetuigingen nodig hebt.

Burgerwindcoöperatie

De meeste burgerinitiatieven die met windenergie aan de slag gaan, willen uiteindelijk graag een burgerwindcoöperatie worden. Als coöperatie word je met alle leden gezamenlijk eigenaar van het windproject. Je kunt ook samenwerken met een commerciële projectontwikkelaar en afspreken dat jouw burgerwindcoöperatie (een deel van) het windpark overneemt. Voordeel daarvan is dat de projectontwikkelaar het ingewikkelde ontwikkelingsproces voor zijn rekening neemt.

Crowdfunding

Een grote groep particulieren investeert in een bepaald project en brengt samen de benodigde financiën bij elkaar.

Gebiedsfonds

Een gebiedsfonds is een fonds dat zijn inkomsten krijgt uit de winst van een windpark. De exploitant van het windpark stort een afgesproken bedrag in het fonds. Het geld wordt vervolgens ingezet om de omgeving te verbeteren of te verduurzamen. Denk bijvoorbeeld aan het meebetalen aan een opknapbeurt van het buurthuis of zonnepanelen voor de basisschool.

Grondpositie

Als je een grondpositie hebt dan betekent dat dat je aanspraak kan maken op een stuk grond, bijvoorbeeld een weiland, waar je (in dit geval) windmolens mag neerzetten van de eigenaar van de grond, vaak een boer of de gemeente. Je hebt van tevoren bepaalde voorwaarden afgesproken (onder andere de vergoeding die je betaalt en de periode).

Participatieregeling

Onder een participatieregeling vallen alle afspraken die worden gemaakt over de participatie in de opbrengst van het windpark. Deze afspraken kunnen er voor elk windproject anders uitzien. Denk bijvoorbeeld aan obligaties, aandelen, een gebiedsfonds en/of korting op de stroomrekening.

Adressen voor meer informatie

Hier opgewekt

Duurzame burgerinitiatieven kunnen met vragen terecht bij de provinciale servicepunten van Hier Opgewekt. Bij iedere Milieufederatie is een servicepunt aanwezig.

Contact via:

www.hieropgewekt.nl/provincienaam

Milieudefensie

Milieudefensie is een landelijke milieuorganisatie die sinds 1971 werkt aan een duurzaam en eerlijk Nederland. Als we de aarde eerlijk met elkaar delen en niet meer nemen of vervuilen dan zij aan kan, varen we daar allemaal wel bij. Wijzelf, mensen elders op de wereld en onze kinderen en kleinkinderen. Milieudefensie werkt aan de thema's verkeer, voedsel en energie.

Nieuwe Looiersstraat 31
1017 VA Amsterdam
Postbus 19199
1000 GD Amsterdam
020 5507 300
www.milieudefensie.nl

Servicelijn: 020 6262 620
ma-do 9.30-16.30 uur
servicelijn@milieudefensie.nl

Natuur & Milieu

Stichting Natuur&Milieu is een landelijke natuur- en milieuorganisatie. Zij gelooft in een mooie, gezonde en duurzame wereld. Waarin mensen leven, werken en ondernemen zonder schade aan natuur en milieu. Waar duurzame keuzes aantrekkelijk zijn. Samen met mensen, bedrijven en overheden maken zij onze wereld beter met een stap vooruit.

Hamburgerstraat 28a
3512 NS Utrecht
Postbus 1578
3500 BN Utrecht
030 2331 328
www.natuurenmilieu.nl
info@natuurenmilieu.nl

Nederlandse Wind Energie Associatie

De Nederlandse Wind Energie Associatie (NWEA) behartigt de belangen van windenergie. Zij wil overheid en bedrijfsleven bewegen om meer werk te maken van windenergie. Op de website vind je veel informatie.

Korte Elisabethstraat 6
3511 JG Utrecht
030 2316 977
www.nwea.nl
info@nwea.nl

REScoopNL

REScoopNL is een landelijke coöperatie. De leden van bestaan uit burger(wind)energieverenigingen en -coöperaties die zich inzetten voor schone energie binnen hun regio of provincie. De 22 lid-coöperaties vertegenwoordigen 15.000 particulieren en ondernemers die participeren in 82 megawatt aan windmolens. Startende burgerwindcoöperaties die graag ondersteuning willen kunnen zich aanmelden. REScoopNL bekijkt welke ervaren coöperatie, zoals De Windvogel, Meerwind of Noordenwind, hen verder kan helpen.

Aronskelkweg 61
2555 GC 's-Gravenhage
06 3098 9117
www.rescoop.nl

De Windvogel

De Windvogel is een landelijke burgercoöperatie die streeft naar een duurzame energievoorziening met windenergie als prioriteit. Ze heeft op dit moment 3300 leden en zes windmolens. Als erkende professionele partij helpt zij, vaak via REScoopNL, lokale burgerinitiatieven bij het opzetten van een lokale coöperatie én in het proces naar het zelf opwekken van (wind)energie. De Windvogel zorgt dat er een sterke lokale coöperatie komt die zelf het park kan beheren. Het windproject blijft zo een lokale aangelegenheid maar wel met een steuntje in de rug van een nationale partner.

Herculesplein 5
3584 AA Utrecht
Postbus 2183
2800 BH Gouda
030 3200 702
www.windvogel.nl
info@windvogel.nl

Colofon

Voor de wind!
© Milieudefensie, november 2015

Oplage: 750 stuks

Schrijvers:

Liesje Harteveld
Lex Arkesteijn

Redactie en eindredactie:

Brenda Poppenk

Vormgeving:

Eric Mels, Hoorn

Drukwerk:

DR&DV Media Services
Gedrukt op 100% kringlooppapier

Uitgave van Milieudefensie
Postbus 19199
1000 GD Amsterdam
020 6262 620
www.milieudefensie.nl

Uitgave van Milieudefensie
Postbus 19199
1000 GD Amsterdam
020 6262 620
www.milieudefensie.nl

